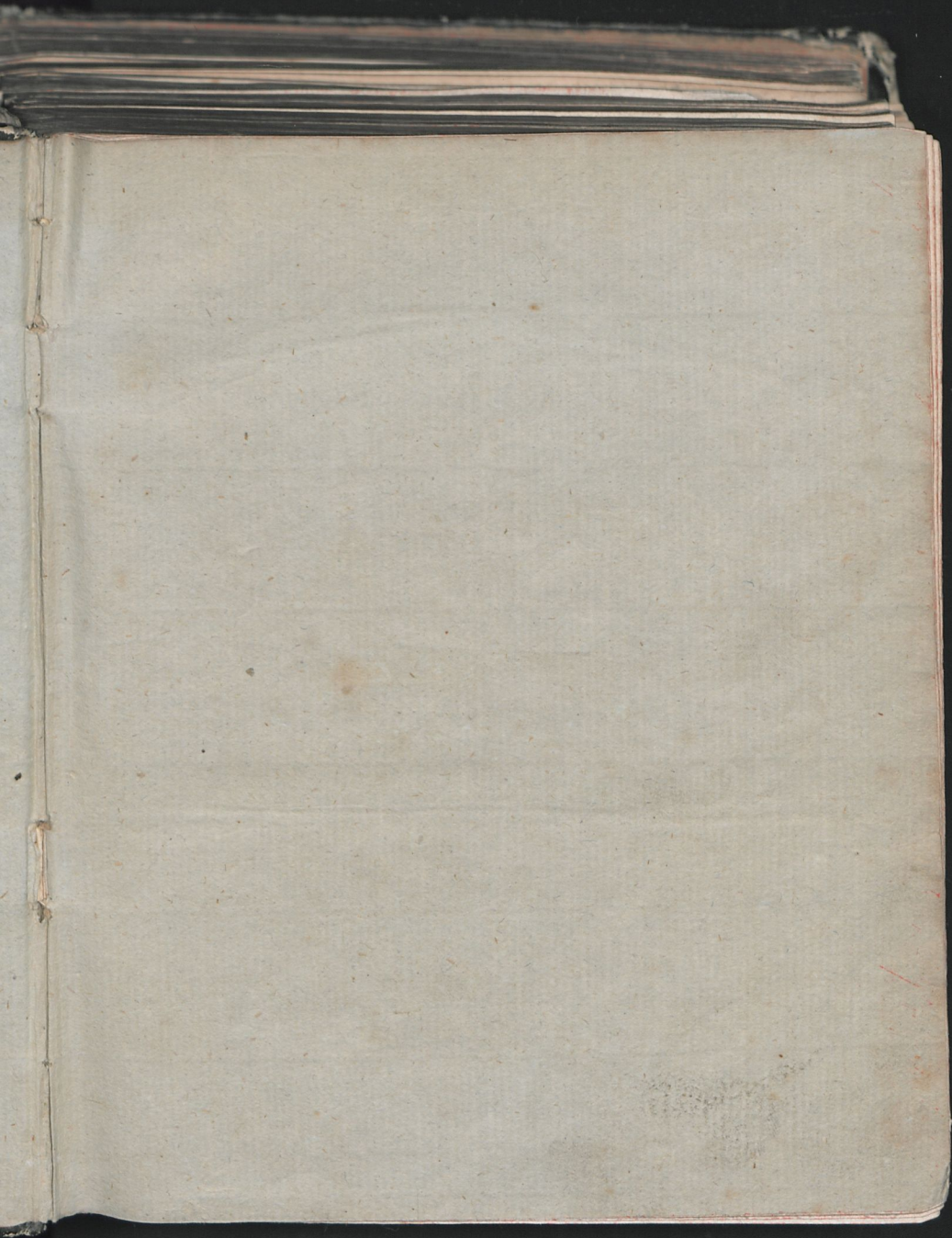
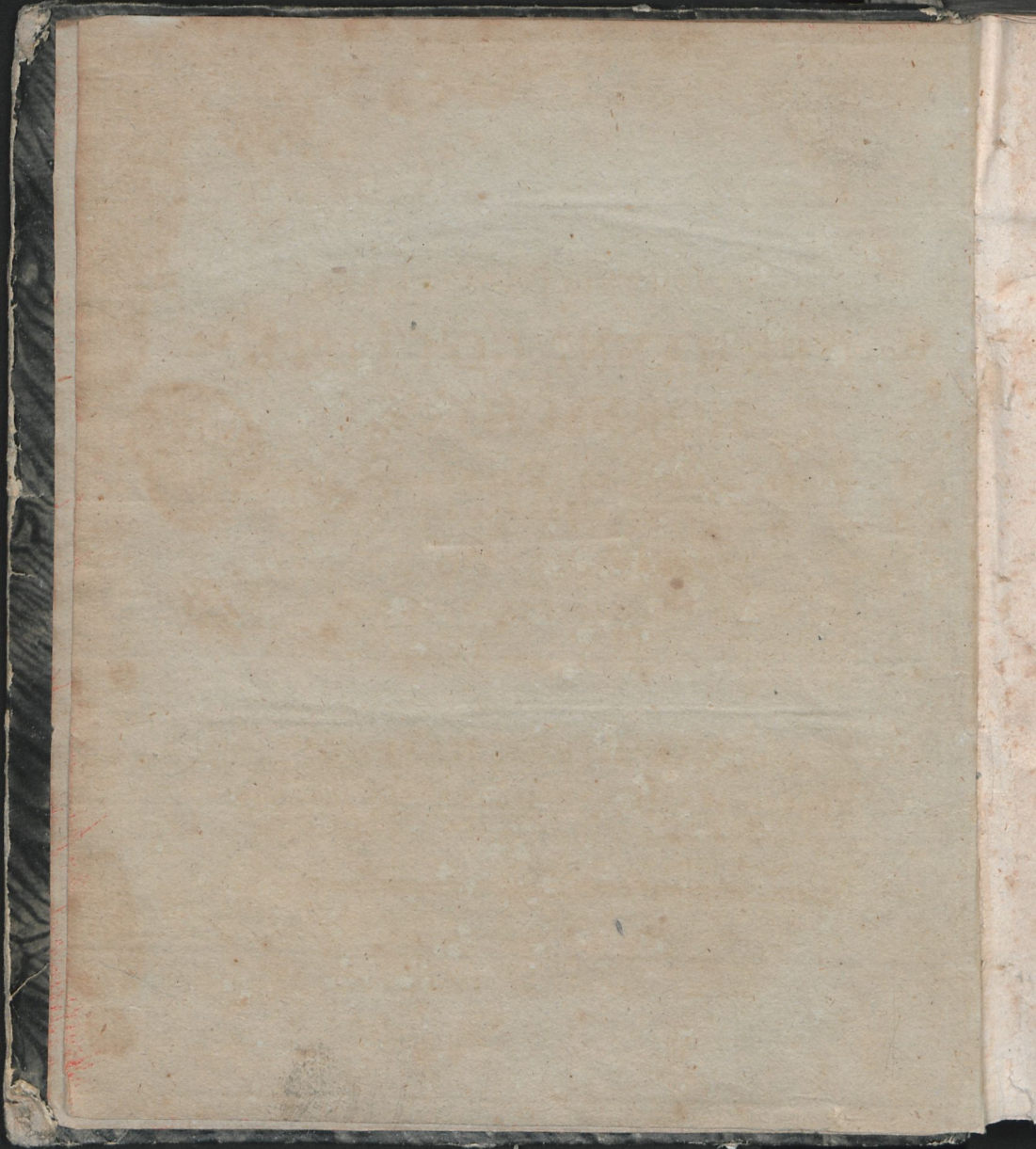

Nf. 60.3.

Q. B. F. F. Q. I. E. D

PRAEMISSA

ALIQVOT HOSEAE PROPHEAE
LOCORVM · EXPOSITIONE

CAERIMONIAS SOLLEMNES

HERMANNI GOTTLIEB
HORNSCHVCHI

IN ILL. GYMNAS. CASIMIR. ACADEM. PHYSIC
ET MEDIC. P. P. O

FORTVNANTE DEO T. O. M

A. D. XXIII. NOVEMBR. MDCCLXXV

FELICITER INAVGVRANDI

INDICIT

IO. CASIMIRVS HAPPACH

SER. DVC. SAX. COBVRG. ET SAALF. A CONSIL. SANCTIONE
ILL. GYMNAS. CASIMIR. ACAD. DIR. ET THEOL. P. P. O

a.

COBVRGI

EX OFFICINA PRIVILEGIARIA AHLIANA

KENFRIED
UNIVERS.
ZVHALIE

IO. CASIMIRVS HAPACH

OFFICINA BRUNNEN

§ I.

Instituti ratio explicatur.

Hoseae oracula quum nuper cum diligentioribus quibusdam Gymnasi nostri ciuibus perlegere-mus, incidimus in loca quaedam quae vel per se essent obscuriora, vel quibus nouae offunderen-tur tenebrae ab interpretibus, quae ergo novae lucis cla-riorisque egerent interpretationis, ex quibus nunc quae-dam decerpemus, et quantum fieri potest illustrabimus. Hoc enim tempore periculosissimo, quo grauissima sanctif-ssimae nostrae religionis capita a domesticis eoque pernicio-sioribus oppugnantur hostibus, nihil antiquius cordato esse debet theologo, quam studio linguarum, rerum, con-suetudinum historiarumque antiquarum codicem iuuare sa-crum, vt iusta eius interpretatio magis magisque demon-stratur et stabilatur, Nos quidem quam longissime absu-mus ab illorum nouatorum turba, qui ope solius philoso-phiae plurimas nouas in omni theologiae ambitu reperisse sibi videntur doctrinas, ac propterea omne linguarum ve-tustiorum ac reliquae antiquitatis contemnunt studium: il-lud tamen non negamus, quam plurima noua superesse de-tergenda in ipso codice sacro eiusque explicatione, haud ve-ro ea, quae philosophia cupit sibi relicta, si eam solam du-

cem sequaris, quae salutis nostrae fundamenta euertant, sed talia quae idiomate linguarum antiquarum rerumque gestarum nitantur memoria, in quibus philosophia non tanquam magistra et domina, sed vt fidelis adhibeatur ministra, quae nihil quicquam suo mutet arbitratu, sed res a scriptura sacra suppeditatas bene ordinet, suoque colloct loco; quibus deinde efficiatur, vt naturalis et simplex dictionis sacrae veritas ac pulchritudo clarior identidem exsplendescat atque illustrior, illaque salutis nostrae fundamenta altius subinde agantur magisque confirmentur. Putamus vero neque in codicis sacri explicatione, neque in thesibus theologicis inde ducendis noua anxie esse quaerenda, neque tamen, si qua sponte se offerant atque vltro, quae cum reliqua doctrina sanctiori conueniant eamque illustrent, eadem nimis morose esse repudianda. Neque saeculo in interpretatione oraculorum diuinorum aut in expositione sanctioris doctrinae nimis multa sunt danda, illud enim nihil aliud esset, nisi cum errantibus errare, si verbi causa ipsas verbi diuini sententias ad gustum saeculi nostri mutare audeas. Hoc modo dari debet saeculo, vt sermo adhibeatur in quibuscunque rebus proponendis vsitatus, ac via et ratio hominibus nostris accommodata ac perspicua. Hac igitur norma vsi atque regula modeste nostras quorundam Hofeae effatorum explicationes proponemus, et si quando a sententia celeberrimorum codicis sacri interpretum discedamus, illud iidem eo facilius patientur, quo magis vnus cuiusque nostrum interest, vt verbi diuini intellectus quam fieri potest clarissime exponatur, atque ab omnibus percipiatur.

§ II.

Explicatur Hof. 1, 2.

Hof. 1, 2 sic vertimus: *Quum primum loqueretur Iehouah cum Hosea, edixit Iehouah Hoseae, age, uxorem duc tibi*

tibi scortum et spurios, nam fornicatione adsuevit plebs, relicto Iehouah. Vir S. R. Dathius quidem istam nobis dedit translationem: "Principio Ioua Hoseam his verbis est allocutus: Abi, duc vxorem meretricem, liberos geniturus meretricios: sic enim populus iste pro casto mei amore alios Deos amore impuro prosequitur." Recte quidem improbatum Iudaeorum incongrua explicatio, qui omnia haec nunquam a propheta facta, sed translate modo intelligenda esse volunt: neque tamen illa Deo attingenda sunt edicta quae sine virtutis legumque diuinarum violatione peragi nunquam potuissent. Deus ergo haud iussit prophetam ducto in matrimonium scorto concedere, ut meretrix datam sibi fidem violaret et cum aliis rem haberet, sed illud potius praecepit, ut eandem cum liberis, quos antea peperisset, spuriiis domum suam reciperet, castoque illam sibi iungeret connubio. Docendi enim erant hac prophetae actione Israëlitae, reditum ad indulgentiam diuinam nunquam non ipsis patere, ac futurum esse, ut ipsis idololatriae peccata continuo remitteret Deus, quum primum ex animo resipiscerent. Neque peccauit propheta scortum habens in matrimonio, tali enim coniugio frui, solis interdictum erat sacerdotibus: voluit potius Deus, ut Hoseas insigne daret patientiae suae specimen, eaque re diuinae illius in tolerandis Israëlitis adumbraret magnitudinem. *Liberis fornicationum* autem haud necessario eos significari, quos ipse propheta procrearet, ut opinatus est Theodoretus, scribens: ὁ Δεσπότης -- ἐκέλευσέ με -- τένα πορνείας παιδοποιήσαι, *Dominus me iussit, filios fornicationis gignere*: sed illos etiam posse intelligi, quos scortum antea peperisset iam vidit Hieronymus ad hunc locum scribens: "Vtrumque potest intelligi, quod et fornicariae priores de fornicatione susceptos recipiat filios, et ipse ex meretrice generet filios, qui idcirco fornicationis appellandi sunt filii, quod sunt de meretrice generati. Nec culpandus propheta interim, ut se-

“quamur historiam, si meretricem conuerterit ad pudicitiam, sed potius laudandus, quod ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipse polluitur, si societur malo, sed qui malus est in bonum vertitur, si boni exempla sectetur. Ex quo intelligimus, non prophetam perdidisse pudicitiam fornicariae copulatum, sed fornicariam assumpsisse pudicitiam, quam antea non habebat. Nos quidem credimus cum Hieronymo, animum scorti emendatum esse atque correctum, sed num liberi legitimo matrimonio geniti, quamuis ex muliere antea prostituti pudoris nati, *liberi fornicationum* possint appellari, de ea re valde dubitamus. *Spurii* ergo illi sunt liberi ante connubium cum Hosea ex scorto illo nati, atque a nouo marito vna cum matre recepti. Legitimos certe putatos esse ab Hosea liberos a se prognatos elucet in versu sequenti, quem nos sic conuertimus: *Et animum induxit, iungere sibi matrimonio Gomeram, filiam Diblaimi, et concepit, et peperit ipsi (ergo non aliis) filium.*

§ III.

Glassiana interpretatio loci huius confutatur.

Glassius quidem cuius *Philologia S.* multis in locis maiores requirit curas ac plurimas exspectat emendationes, p. 785 f. de hoc argumento sic commentatur: “Meretricem in ipso matrimonio scortatam putant— Huic expositioni fauet 1. Textus perspicuitas— 2. Repetitio praecepti “3, 1 ff.— 3. Scopus et intentio Dei.” Cui Glassianae opinioni in notis translationi adiectis assentitur Vir S. R. Dathius. Sed contextam orationem et scopum Dei omnia alia suadere in antecedentibus iam a nobis est demonstratum. Repetitio vero praecepti cap. 3, 1, itidem est euentita, quem locum nos sic vertimus: *Porro edixit mihi Iehouah, age, iterum ama mulierem meretricem atque adulteram, ut ad-*
umbre-

umbretur amor Iehouae erga Israëlitas, quanquam iidem suspiciunt Deos aliezos, atque uuarum amant coronas. Meretrix enim atque adultera quam hic commemorat, alia plane est mulier ac diuersa ab illa, cuius mentionem fecerat propheta 1, 2, quam iussu Dei duxerat, cuiusque animus emendatus erat atque correctus. In qua explicatione consentit nobis Hieronymus adscribens: "*Priori mulieri in typum decem tribuum — propheta coniungitur — hic iubetur, ut adhuc diligat adulteram mulierem. — Ergo quod propheta diligit adulteram, et tamen non ei matrimonio copulatur, nec fornicatione coniungitur, sed tantum diligit delinquentem, typus Dei est, qui filios Israël pessimos diligit.*" Quum igitur de Gomera, filia Diblaimi cap. 1, 2 commemorata haud narretur, eam in pristinam recidisse lasciuiam, aut priores eosque vetitos sectatam esse amores, ea autem quae inde a cap. 2, 4 proponuntur, non ad vxorem prophetae sed ad populum Israëliticum pertineant: in ipsa contexta oratione clarissime elucet, in hoc loco de alia muliere sermonem esse, eaque non tantum scortante, sed etiam adulteria committente, quam propheta non in matrimonium ducat, sed eidem modo, si ad frugem redire, omnibusque pristinis amatoribus omnique dedecore se abstinere velit, connubium promittat. Nam cap. 3, 3, cuius vltima verba Vir S. R. Dathius sic transfert: "*nec ego te habeam:*" nos hoc modo conuertimus: *Ac proposui illi, per annos plurimos habitabis mecum, non scortaberis, neque habebis quenquam, postea* (id est praeterlapsis plurimis annis) *equidem te habebo* (vxorem). Copulam *postea* significare iam a nobis monitum est in Bethsem. Clad. Noua Explic. P. 3 p. 5. Quod si hanc sequaris interpretationem, res ipsa, quae segmentis sequentibus 4. et 5. proponitur, atque imagine adulterae exprimitur, cum hac optime conspirabit. Etenim negandi particulam in eadem orationis serie posse subaudiri, id quod Vir S. R. Dathius in hoc loco

loco fieri opinatur, idoneis vix demonstrari potest exemplis. Vid. Conatus nostri Translat. Biblior. emendandi, p. 30, vbi Pf. 9, 19 adiungere poteris Hof. 11, 5.

§ IV.

Expositio Hof. 3, 1, in primis ultimorum huius segmenti verborum.

Sed in loco illo, quem modo allegauimus, Hof. 3, 1 ultima praesertim verba vberioris egent explicationis. Ista sunt: *וארבי אישי ענבים* atque *uuarum amant coronas*. Omnia hic redeunt ad significatum vocabuli *איש* et *אשה* quorum illud bis, videlicet praeter nostrum locum Ies. 16, 7, hoc autem ter, 2 Sam. 6, 19, Cant. 2, 5 et 1 Paral. 16, 3 in codice sacro reperitur. Vtrumque ex nostra quidem sententia est 1) *Herba luxurians, vinca*, qua significatione hoc vocabulum Cant. 2, 5 legitur. 2) *Corona, corolla* siue *thyrsus vinctus herbis aut floribus*, qui vltimus significatus in nostro reliquisque adhibendus esse videtur locis. Intellego igitur in nostro loco *coronam plexam*, siue *herbis floribusue colligatam, coronam gramineam*, haud vero illam *gramineam* Romanorum, quae et *obsidionalis* dicitur, de qua Plin. H. N. 22 c. 3 agit, sed illud corollarum genus, quod tanquam laetitiae publicae signum, veteres in sacrificiis atque consultiis crebro adhibuisse, res est notissima, quae demonstratione non eget. De aptis ad coronas nestendas floribus et herbis consulatur Plin. H. N. 21 tot. At quid sibi volunt *coronae uuarum*? Coronas intelligo herbis quidem nexas, sed vuis pampinisque distinctas. In Bacchi praesertim sacris cingebant *viridi tempora* pampino. Vid. Hor. Carm. 3, 25, 20. *Vittas pampineas* memorat Val. Flacc. 5, 79. Sic ante aliquot annos in veteri oppido Campaniae, Pompeiis, non procul Puteolis et Neapoli sitis reperta est Bacchi statua tres palmos et nouem pollices alta, hederam

hedera vuisque coronata, vt in diurnis relatum legimus. Plures eiusmodi statuas non tantum hedera vuisque coronatas, sed etiam vuas manibus tenentes videre licet apud Montefalcon. Antiquit. Explanat. T. I. P. II. c. XII. Tab. CXLIV ff. p. 232 ff. Bacchus pampinis coronatus, qui sinistra tenet baculum foliis vitis vuaeque circumdatum vid. ibid, cap. XV. § III. Tab. CLI. p. 239.

§ V.

Coronas vuarum Hof. 3, 1 commemorari, demonstratur contexta oratione atque aliis codicis sacri locis.

De eiusmodi coronis vuarum hic sermonem esse, variis facile demonstrari potest argumentis, primo contexta oratione atque ipso codice sacro, deinde veterum quorundam interpretum consensu, tum cognatarum dialectorum conuenientia ac tandem incommodis atque incongruis reliquarum interpretationum rationibus. Primo de coronis vuarum hic sermonem esse demonstrari potest contexta oratione atque ipso codice sacro. Nam eiusdem capituli in segmento quarto Dei alumni, id est Bacchi custos famulusque cuius Horatius Art. Poët. 239, mentionem facit, et Satyri senes, qui itidem erant Sileni, appellantur, quem versum Vir S. R. Dathius quidem sic transtulit: "Etenim diu Israëlitae sine rege, sine duce, sine sacrificiis, sine simulacris, sine Ephod et Teraphim erunt:" nos autem sic conuertimus: *Nam per annos plurimos versabuntur Israëlitae absque rege et tyranno*, id est sine domestico et peregrino magistratu, *sine sacrificiis et signis, sine amiculo summi sacerdotis ex lana hyacinthina, purpurea et coccinea contexto, et Silenis*, id est, sine cultu veri Dei atque idolorum. Silenus enim ab Arab. *חיה* *delicatus lautiusque vixit* est dictus, de quo Virgil. Eclog. 6, 13 ff. canit:

B

Chro.

*Chromis et Mnasyllus in antro**Silenum pueri somno videre iacentem,**Inflatum hesternis venas, ut semper, Iaccho.*

Teraphis autem Silenos indicari iam ostendit Vir Ill. I. D. Michaëlis in Commentt. Soc. Reg. Scient. Gottingenf. oblati, Comment. I. Ex his facile colligi potest, Beelphegorem, idolum illud Moabitarum cum Baccho esse conferendum, praesertim quum Hof. 9, 10, vbi idolum illud commemoratur, etiam vuarum mentio fiat, quem locum sic conuertimus: *Tanquam vas in solitudine inueni Israëlitas, at tanquam primitiuis ficus et primitiuis eiusdem delectatus sum maioribus vestris, nam illi intrarunt ad Beelphegorem ut initiarentur sacris pudendis, ut existerent detestabiles, sicut amor ipsorum.* Vir S. R. Dathius quidem ad verba: "Ut vas in deserto inueni Israëlitas", adscribit ista: "Sicut peregrinator valde laetatur, si forte vas in deserto inuenit, sic Deus cum primum populi sui ductum suscepisset, laetabatur." Nos vero putamus verbis illis, *Tanquam vas in solitudine inueni Israëlitas*, non approbationem diuinam sed infelicitatis contineri descriptionem, quam sibi Israëlitaee cultu Beelphegoris conciliaissent, collata insigni suorum maiorum felicitate, quos instar ficuum frugiferarum tueretur Deus, atque adiuncta causa infelicitatis Israëlitarum, qui Beelphegorem sequerentur. Vuac enim in solitudine crescentes ac vites ibidem plantatae neque circumseptae neque maceris muaitae, omnibus omnium hominum et ferarum iniuriis sunt expositae, a quibus facile diripiuntur atque eruantur, de qua re querelas habemus auctoris Psalmi LXXX, 13. 14, coll. Hof. 2, 14. In illa autem infelicitatis descriptione ab vuis ductum est simile, quia in sacrificiis et conuiujs Beelphegoris pampiais vuisque coronabantur. Neque a nobis longe discedit Hieronymus ad h. l. de Beelphegore adscribens, *quem nos Priapum possu-*
mus

mus appellare, erat enim is, teste Servio ad Georg. 4, 111, Dionysi siue Bacchi ac Veneris filius. Sunt etiam viri docti qui dicant, eundem esse Priapum et Bacchum, quod ex vocabuli ratione ac veritate probari possit, περιήπων enim esse quasi βεβήπουον, clamosum, propter eos qui in poculis immoderatis et bacchationibus edantur clamores. Alias quoque Israëlitis exprobrantur in codice sacro vittae pampineae, vt Ezech. 8, 17, nam eheu הַזְמוּרָה - תְּנֵן pampinos faciei suae imponunt, id est, vittis pampineis idololatriam aperte profitentur. Chaldaeus transfert: Adducunt rem pudendam circa facies suas, et Theodotion teste Origene et Hieronymo, ἐκτείνουσι vel ἐκτείνουσι τὸ κληῖμα; Talis corona siue vitta pampinea a Graecis dicebatur βάνχος, explicatore Helychio T. I. p. 681. ed. Albert. βάνχος — καὶ κλάδος ὁ ἐν ταῖς τελευταῖς οἱ δὲ ἐπέφανον λέγουσιν sic enim legendum esse loco vocabuli φανόν dudum monuerant viri docti.

§ VI.

Coronas vuarum Hof. 3, 1 esse intelligendas, vincitur veterum quorundam interpretum consensu.

Veteres iam allegandi erunt interpretes, qui vel nobis consentiunt, vel commoda certe ad nostram sententiam reuocari possunt emendatione. Primo antiquos explicatores consulamus Cant. 2, 5: סמכוני באשיות Inniti facite me herba luxuriante. Quae verba Aquila sic conuertit: στεφάνω με ἐνανθών, niti me facite oenanthis, vbi non intelligo flores labrurcae de quibus agit Dioscor. 5 c. 2 et 5, sed herbam, quam retulit Plin. H. N. 21 c. 11 ad flores et coronamenta, scribens: E caeteris hyacinthus maxime durat, vt viola alba, et oenante, sed haec ita si deuulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nasctur locis tepidis. Odor idem ei qui germinantibus vis, atque inde nomen. Add. c. 24, Theophrast. Hist. Plant. 6 c. 7, et Dioscor. 3 c. 135. Symmachus

chus ἐπανακλινάτέ με ἐν ἀνθει. *Fulcite me floribus.* Syrus rem magis quam verba exprimens habet, *reponite me בפרנץ in deliciis*, quod nomen τῆ τροφῆ respondet Luc. 7, 25. Sed illae etiam veterum interpretum translationes sunt adducendae, quae commode emendari, atque ad nostram conformari possunt sententiam, quae nobis eo verissimilior videtur, quo probabilior Aquilae, Symmachi, Latini interpretis et Syri in exponendo codice sacro est auctoritas. Huc pertinent verba quibus Graecus interpres Hof. 3, 1 transtulit: φλᾶσι πέμματα μετὰ σαφίδων, vel ut Alex. et alii codices legunt σαφίδων, *amant costiones cum uvis passis.* Fortasse scripsit, φιλᾶσι σέμματα μετὰ σαφίδων, *amant coronas cum uvis passis*, id est maturioribus, a sole iam arefactis ne succum dimitterent, id quod gestantibus coronas molestum fuisset. Alias etiam σέμματα et πέμματα a librariis esse commutata testatur Iungermannus in Iul. Polluc. Onomast. I c. 1. §. 28 ad verba προσφέρειν — πέμματα, σέμματα, adscribens: “Πέμματα in ms. non apparet: verum “ibidem super initiale στ in σέμματα alia manu positum “est π.” Tentandus mihi etiam videtur Graecus 2 Sam. 6, 19, ubi David dicitur diribuisse populo singulisque viris et mulieribus singulas placentas panis et singula viatica, quae carnes fuisse potuerunt, חתא חששא et *corollam unam*, siue *thyrsum unum*. Laetitia et gaudii publici causa addidisse videtur mihi David coronam herbis floribusque plexam, siue thyrsum herbis floribusque vinctum atque ornatum. Thyrsi certe Hebraeis praesertim in festo tabernaculorum haud fuerunt ignoti, iique floribus vincti atque ornati, quos קִרְוֵי הַלֶּחֶם vocant Chaldaei. Vid. Leu. 23, 40 et Nehem. 8, 15. Iosephus quidem Ant. Iud. 3, 10, 4 p. 115 ed. Hauercamp. commemorat Iudaeos in festo illo Φέροντας ἐν ταῖς χερσὶν εἰσεσίωνη μυσθίνης καὶ ἰτέας σὺν κερὰν Φωνίως πεποιημένην, τῶ μῆλς τῶ τῆς περσέας προσόντος. *Ferentes manibus thyrsum de myrto et salice cum ramo palmae factum, malo etiam perseae*

seae inserto. Add. Tho. Shaw Reisen, p. 309 ed. Lips. At Graecus conuertit, *λάγανον ἀπὸ τηγάων*, *laganum de sartagine*. Fortasse scripserat, *λάχανον ἀπὸ τηγάων*, *caulem de ruta*. Rutam quidem ad flores et coronamenta pertinere testatur Plin. H. N. 21 c. 7, *Hortensium*, inquit, *odoratissima quae sicca, ut ruta et menta*. Ergo in eodem loco Chaldaeus mihi itidem videtur a librariis esse deprauatus, qui transtulit, *ומנתה הדא* quae Latinus Chaldaei interpres conuertit, *et portionem unam*. Sed hunc scripsisse puto *ומינתה הדא* *et mentam unam*, id est, thyrsum de menta. Latino etiam interpreti Hof. 3, 1 emendationis medela videtur esse necessaria. Is quidem habet: *Et diligunt vinacia uuarum*. Hieronymus addit: „Quae vina non habent, et pristinam gratiam perdiderunt, sicut daemones, qui lapsi de propria dignitate, et nihil antiquae gratiae possidentes, aridi sunt et veteri siccitate marcentes. Vnde pro vinaciis, quod Hebraice dicitur *וַיִּשָׁא* Aquila interpretatus est *παλαιά*, id est, vetera, Symmachus *ἀνάγ-πας*, id est steriles, et non solum vinacia sunt, sed et vetera vinacia, ut antiqua delicta testentur.“ Sed *vinacea* proprie sunt grana siue semina, quae acinis celantur, de quibus Colum. 11, 2, 69 scribit: *Naturalis uuarum maturitas est, si cum expresseris vinacea, quae acinis celantur, iam infuscata, et nonnulla propemodum nigra fuerunt*. Illa vinacea vero plane huc non pertinent. Quid? si reddimus translationi Italiae Latinum vocabulum *vinca*, quod Plinio epist. 2, 7, 15 reddidit Aldus pro *vineae*, ut in reliquis legitur exemplis. Aldus quidem illum Plinii locum sic exhibet: *Adiacet gestationi interiore circuitu vinca tenera et umbrosa nudisque etiam pedibus mollis et cedens*. Quae herba a vinciendo dicta sine dubio coronis nectendis temporibusque vincendiis est adhibita. Hinc aliud genus herbae dicitur *vincaperuinca*, de qua Plin. H. N. 21 c. 11 l. 39, *Vincaperuinca*, inquit, *semper vires in modum lineae, foliis geniculatim circumdata topiaria*

piaria herba. Inopiam florum tamen aliquando supplet.
 Quod si in Vulgatis legas, et diligas *vincas uvarum*, mire consentient cum veritate Hebraica, atque intelligendae erunt lineae siue vincae vis distinctae, quibus caput cingatur et coronetur. Librarii qui *vincas* non intelligerent, acuti sibi visi sunt, si scriberent *vinacea uvarum*. Nostrae sententiae etiam fauere videtur Symmachus, Theodotion, Vulgatus et Hieronymus Ies. 16, 7, ubi propheta scribit: *וַיִּשְׁכַּח אֶדְוָיִם אֶתְּרֵי אֶתְּרֵי אֶתְּרֵי אֶתְּרֵי אֶתְּרֵי*
Ad corollas urbis solis meditabimini: Tamen sunt pauidi, qui videlicet solem colunt, eique sacra faciunt. In sacris certe Apollinis corollas, thyrsos, siue *separata* esse adhibita testatur Homer. II. A. 14. 28. Propheta Iesaias in loco allegato calamitates Moabitibus minitans, superstitionis eorum vanitatem atque idololatriae exitium ostendit, et in sequentibus vitium lacerandarum atque eruendarum facit mentionem. Symmachus quidem habet: *τοῖς ἐν Φεγαυοπέ-
 ροις ἐν τῷ τεύχει τῷ ὀσφραλίῳ φθέρχεται*, cum quo consentit fere Vulgatus et Hieronymus: *His qui laetantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.* Quis autem ignorat laetitiae publicae signa olim fuisse corollas? Sed potuerunt etiam aliter legisse illi interpretes, de qua re infra seorsum agetur. Theodotion contra habet *τοῖς ἀνχναδέσῳ*, in *squalore et luctu versantibus*. Est videlicet et hederam, quam vocant *smilacem*, quae fert racemos labruscae modo, infausta omnibus sacris et coronis, quoniam sit lugubris — id vulgus ignorans plerumque festa sua polluit, hederam existimando. Plin. H. N. 16 c. 35.

§ VII.

Coronis uvarum, Hof. 3, 1, fauet cognatarum dialectorum conuenientia.

Sed illud etiam demonstrandum est, non deesse nobis cognatarum dialectorum conuenientiam. Habent videlicet Arabes verbum *חרר* *luxuriauit* herba vel coma. Literam vero

vero ה *Thse*, siue *Se* Arabum saepissime cum ש Hebraeorum commutari praecipitur a Grammaticis, v. c. a. Viro Ill. I. D. Michaëlis Gram. Arab. p. 11. Quodsi verba quaedam requiras, in quibus permutatio illa facta sit, habeto ista vocabula Hebraica: אבש ארש. אשל. אטם. אבש. גרש. גשם. חרש. ירש. ישב. עשש. שור. שלג. שמם. שמנה. שנה. גשם. חרש. ירש. ישב. עשש. שור. שלג. שמם. שמנה. שנה. וט' שקל וט' cum Arabicis sibi respondentibus conferenda. A verbo illo Arabico אתת nomen ducitur אתת respondens Hebraico חיל Gen. 34, 29 et Num 31, 9, quo indicari puto omnem ornatum virilem, cum armis et insignibus saepe pretiosis, siue spolia. Arabico certe חלית quod conuenit cum Hebraico חיל idem est significatus. Graecus quidem Gen. 34, 29 habet σάματα, sed quum neque ferui neque milites hic possint intelligi, qui cum reliquis maribus primo essent circumcisi, deinde occisi, nos quidem putamus, Graecum etiam hoc in loco a librariis esse deformatum, eumque scripsisse σέματα, quae insignia etiam complecterentur atque arma, quae Iunoni quoque tribuit Virgil. Aen. 1, 20. In hac origine vocabuli אשש olim consentientem mihi habui Vir. Ill. I. D. Michaël. in notis ad Vir. S. R. Rob. Lowth de Sacra Poët. Prael. XXX. not. 127. p. 597 edit. pr. Sed posthac, nescio quam ob causam, ad eos concessit, qui πέματα praeferrent, de quibus mox dicendi erit occasio. Sed commemoremus nunc eiusdem Viri Ill. I. D. Mich. allegatorum locorum translationes. Gen. 34, 29 hoc modo vertit: "Auch alle übrigen Güter der Einwohner Sichems." Nos quidem praeoptaremus: Auch al'en Schmuck der Einwohner Sichems. Idem Vir Ill. Num. 31, 9 habet: "Vnd übriges Vermögen der Midianiter." Nos transferremus: Vnd allen Schmuck der Midianiter.

Placentae vis passis conditae Hof. 3, 1 non sunt quaerendae.

Incommodae tandem atque incongruae reliquarum interpretationum rationes sunt commemorandae, quae expositiones ita sunt comparatae, vt vel non omnibus locis, in quibus *אֵשֶׁת* et *אֵשֶׁת* reperitur, explicandis inseruiant, vel in reliquis dialectis origine probabili careant. Primo loco afferendus est ille antiquus error a librariis in Graeco interprete Hof. 3, 1 commissus, qui propterea reperitur in ipsa Graeca translatione, 1 Par. 16, 3, *ἀγρον ἕνα ἀγρονοπικὸν καὶ ἀμογίτην, panem unum pistorium et mellitum*, ac praeterea in Vulgato, Syro, Ephraemo Syro, Cyrillo Alex. Theodoro, et Arabe, qui omnes Graecum sunt sequuti, vt ergo eorundem assensu huic explicationi nihil nouae accedat auctoritatis. Vulgatus 2 Sam. 6, 19, et 1 Par. 16, 3 habet: *Similam frixam oleo*. Syrus habet, *כְּבוֹשָׁת דַּבְּשָׁתָא* *placentas vis passis conditas*. Ephraemus Syrus ascribit: *הַי הָרָא שְׁבָקָא הוּה טַעְמָא טְבָא דְיוֹלְפָנָה דְאַלְהָא. הוּ דְעַלִי וְרַם בְּהִנְיָוֹתָהּ מִן הַלְיוֹתָהּ דְכַבְרֵיתָא: "Gentem Israëliticam perdidisse gustum bonum doctrinae diuinæ, quae ob utilitatem melior praestantiorque fuerit dulcedine saui."* Cyrillus Alexandrin. addit: *Ποπανὰ πρὸς τὰ χαρὰ καὶ μελιττῆτας προσεκόμιζον γὰρ εἰς θυσίαν τοῖς δαίμοσι τὰ τοιαῦτα ἐπέματα. Placentulas fortasse et panes mellitos: tales enim afferebant in sacrificii loco daemionibus.* Theodoretus adiicit: *τοιαῦτα δὲ τῶν κατασκευάζειν ἐνώθησαν οἱ τοῖς εἰδώλοις ἀνακείμενοι, Tales placentulas parare solebant idolorum cultores.* Arabs habet: *אַלְמַלְתוֹת massam vis passis conditam.* Eandem significationem affinxit huic vocabulo Chaldaeus recentior, *צִפְרֹת laganum* Exod. 16, 31 *אֵשֶׁתִּיין* convertens. Isaacides etiam ad Cant. 2, 5, placentulas intellexit, siue de vis, siue de simila purissima, quibus aegroti rescerentur ac recrearentur. Huic opinioni etiam adstipulatus est

est Io Drusius ad Hof. 3, 1 adscribens: “*ששן* *πέμματα*,
 “tanquam ab *ששן* ignis — Alibi reddunt *ἐν μύγοις*, vnguen-
 “tis, Cant. 2, 5, sed puto legendum *ἐν ἀμύγοις*. Nam *ἀμύγοις*
 “placenta, panis mellitus vel dulciarius, qui et *ἀμύγοις ἀγ-*
 “*ρος*.” Sed nonne illis cupediis atque visis passis poterant
 vesci etiam sine idolorum cultu? Itaque haud ob placentas
 visis passis conditas idololatriae studebant Israëlitae, sed ob
 sacrificia et conuiuia, in quibus corollas illas gestarent, ea-
 que cum fornicationibus coniunctissima, quibus populi sui
 foecunditatem et copiam vehementissime auctum iri opina-
 rentur, cuius rei vero contraria mala grauissime minatur
 idem propheta, Conf. 2, 13-15. 4, 10-14. 9, 11-17. 10, 1.
 Praeterea placenta visis condita non magis commode recre-
 antur homines aegroti, Cant. 2, 5, quam Ies. 16, 7 ad ean-
 dem placentam lamentantur homines miseri ac victi, ac
 tantum abest, vt credibile sit 2 Sam. 6, 19 et 1 Paral. 16, 3
 singulis panibus, singulisque viaticis, quae carnes esse potue-
 runt, additas esse singulas placentas visis passis conditas: vt
 maxime peruersa haec donorum coniunctio nouo occasione
 dederit errori, de quo mox agemus. Sed faciamus *ששן*
 coctionem suae placentae significare, quae nam tum esset
 origo Hebraica? Io. Drusius quidem, vt modo indicauimus,
 deducit ab *ששן igne*, quae vocabuli deriuatio quum non
 satis apta videretur viris doctis, b. I. E. Faber in Descriptio-
 ne Commentarii in Septuaginta Interpretes P. I p. 6 aliam
 protulit. Opinatus est scilicet, compositum esse vocabu-
 lum *ששן* ex Arabicis *ששן panis* et *ששן* quod nomen
 significat *uas* quasdam albas, praestantissimis passis inde
 confectis nobilitatas, quae vocis conformatio certe multo
 magis repugnat rationibus grammaticis, quam illa, quam
 ibidem improbat, Viri S. R. Boyssenii, qui *ששן* deducit
 non ab *ששן*, vt male ibi scribitur, sed ab *ששן mollis fuit*,
 quae multo esset probabilior, si ipsa significatio, *iussulum*
molle ex visis paratum firmioribus niteretur veterum inter-
 pretum

pretum testimoniis, et commode ad explicanda, in quibus reperitur, loca, posset adhiberi.

§ IX.

Nomen אשישה non commode per lagenam explicari, ostenditur.

Modo monuimus peruersam donorum coniunctionem 2 Sam. 6, 19 et 1 Paral. 16, 3 factam ab interpretibus, nouo occasionem dedisse errori, quam rem belle propositam esse puto a Clerico ad 2 Sam. 6, 19 adscribente: "Cum nulla sit ratio ex ipsa voce petita, quae ostendat ea significari *lagenam*, aut *similam oleo frixam*, malui sequi recentiores, qui *lagenam* verterunt, quia superiora sunt cibi." Eodem modo ratiocinatus est Syrus interpres in transferendo Gen. 45, 23. Ibi dicitur Iosephus misisse patri suo *בֵּר וְלֶחֶם וּמֶזֶן* frumentum et panem et escam. Syrus haud contentus e bos tantum commemorari, sic conuertit: *Frumentum et vinum et alimenta*. Neque mirum est, Iudaeos sapientius de potu et vino cogi aise, qui conuiuium iustum omnibusque numeris absolutum *מִשְׁתֵּה* siue *computationem* appellarent: Isaacides ad Gen. 45, 23 testatur, Talmudicos doctores iam in ea fuisse sententia, vetus vinum a Iosepho patri esse missum, sed retulisse illud ad bona Aegypti, quorum in eodem segmento mentio fit. Eodem modo argumentatus est Graecus, Symmachus et Theodotus, Hof. 3, 2. Nam pro vocabulis *שְׁעִירִים וְלֶחֶם חֹמֶר* *dimidio hordei Chomero*, Graecus et Theodotus substituunt *καὶ ἕβελ ὄνυς*, Symmachus *καὶ ἀσκᾶ ὄνυς*, et *utre vini*. Ex quibus exemplis satis apparet, significatum *lagenae* nomini *אשישה* affictum ingenio deberi Iudaeorum, qui cibis etiam potum adiciendum esse opinarentur. At ponamus *אשישה* 2 Sam. 6, 19 et 1 Paral. 16, 3 *lagenam* significare, tum scriptor sacer vix potionis genus omif-

omissurus erat, populo illis in lagenis offerendum. Idioma enim linguarum orientalium non patitur, ut tam praecise loquantur qui illis viuntur, sed scripsisset auctor diuinus plene אֲשֵׁיֶת הַיַּיִן *lagenam vini*. Eadem ratione idem scribit 1 Sam. 26, 11. 12. 16, צַפְחַת הַמַּיִם *ampullam aquarum*. Similiter Amos. 6, 6, בְּמִוּרְקֵי יַיִן *phialis vini*. Deinde Hof. 3, 1 non nisi coacte dicerentur *lagenae uuarum* pro *lagenis vini*. Sed videmus quinam sint auctores huius explicationis. Chaldaeus abiens in alia omnia ad hanc sententiam inclinare videtur teste Io. Marckio transferens: "Sed si reuertentur, remittetur illis, atque erunt similes viro qui errauit et dixit verbum בְּחִמְרֵיהֶם in vino suo." Nam eodem auctore in comment. ad h. l. p. 38 "male hic in quibusdam codicibus legitur בְּחִמְרֵיהֶם in focium suum." Eadem opinioni fauere videtur Graecus ἐν μύσχοις, *unguentis* vertens, quem sequuntur Arabs et Aethiops, nisi quis malit hos interpretes *oenanthinum* respexisse, de quo agit Dioscor. 1 c. 57. Dubia est auctoritas Syri, qui ipse illustratione eget, vertit enim 2 Sam. 6, 19 וְסוּרְקָא הַדָּר quod vulgo interpretantur *crustum*, *placenta*, alii significare putant *cupam farinae*. Bar Serufhai, Lexicographus, ut putat Castellus, citatus in Dictionario Syriaco Bar Bahluli *calicem vini* interpretatur. Ipse Arabs, qui Graecum alias sequitur, 2 Sam. 6, 19 secundum Serufhai sententiam, interpolatus videtur, scribit enim וְכַאֵס *et calicem vini*, 1 Par. 16, 3 vero haec vocabula plane omittit. Isaacides ad Hof. 2, 1, cum Menachemo interpretatur גְּבֵיעֵי יַיִן *scyphos vini*, atque אֲשֵׁיֶשׁ ad Chaldaeorum ac Syrorum שֵׁשׁ *marmor, alabastrum*, retulisse videtur. Kimchius. ad 2 Sam. 6, 19 hanc veterum sententiam esse dicit, quemadmodum et Gersonides et Melechides cum Iesaja minore, atque ea re indicare videtur illum *lagani* significatum esse recentiorem. Idem Kimchius Hof. 3, 1 adscribit: "Amauerunt oblectationes saeculi, et desiderium eorum fuit שְׂתִיית הַיַּיִן potatio

“tatio vini.” Idem ad 1 Par. 16, 3 opinatur אֲשֵׁרֶה esse vnam de sex partibus Hin, siue duos Logos: forma autem masculina Hof. 3, 1 significare *scutellam*. Abrahamus ben Ezra ad Ies. 16, 7 intelligit *lagenas vini*, hancque opinatur subesse sententiam, eos fore pauidos, si meminissent, dies laetitiae mutari in ciulatum. Sed in oppido diruto a militibus victoribus lagenae vini non magis relictæ esse videntur quam placentae vis passis conditæ, corollae contra et thyrsi facile relinqui potuerunt. Idem ad Hof. 3, 1 nomen אֲשֵׁרֶה omissum esse opinatur, post אֲשֵׁרֶה *lagenas vini uuarum*. Ad Cant. 2, 5, quasi scenae illi interfuisset, annotat אֲשֵׁרֶה fuisse vasא זכוכית vitrea plena vino. Melechides ad Hof. 3, 1 horum vestigia sequutus iam liberius errat. Ex sensu videlicet satis patere ait, quæ desunt. Sic ergo explicat אֲשֵׁרֶה *lagenas repletas vino uuarum*. אֲשֵׁרֶה *sunt lagenae in quas conditur vinum*. Idem ad Cant. 2, 5 אֲשֵׁרֶה explicat per *utrem vini*. Illud mirandum est, Grotium ad Cant. 2, 5 et Vitringam ad Ies. 16, 7 huic recentiorum fauere opinioni.

§ X.

Quidam opinati sunt אֲשֵׁרֶה in codice sacro esse fundamentum.

Sed diuersitas opinionum in vocabulo hoc explicando, vt in verbis rarioribus ac difficilioribus fere fieri solet, identidem est aucta. Fuerunt enim viri docti, qui opinarentur, אֲשֵׁרֶה esse *fundamentum*, a verbo Arabico أَشْرَف *fundamentum designauit*. Syrus quidem Ies. 16. 7 posuit *super אֲשֵׁרֶה fundamentis muri*. Edmund. Castellus in Lex. ad hoc nomen adscripsit, *turres moeniam*, parietes. Sunt vero *fundamenta* potius, quemadmodum אֲשֵׁרֶה Ier. 50, 15. Eiusdem haec nomina sunt originis ac אֲשֵׁרֶה Arabicum. Geminantia enim secundam saepe pro radicali tertia ponunt literam

literam debilem siue quiescibilem. Sic cognata sunt verba זכך et זככה, וקק et זכא; דכך et דכא, דרה et דרה, געה et געה, שנה et צרה, פגה et פגא, חפה et חפה, חכה et חכה, חכה et חכה. Haacides Ies. 16, 7 declarat per על הזמות על *super muris*, et conferri iubet Ier. 50, 15. Kimchius ad Ies. 16, 7 interpretatur per היסודות *fundamenta*, atque intelligendos esse ait optimates ac principes Moabiticos. Quibus assentitur Golius ad verbum אשש in Lex. Arabico, et Vir S. R. Struensee Ies. 16, 7 vertens: "Auf den Ruinen von Kirheres werdet ihr wimmern." Sed neque haec interpretatio nominis אשש in reliquis, in quibus id reperitur locis, commode adhiberi potest, id quod cuius loca illa comparanti clarissime patebit.

§ XI.

Variae quaedam lectiones adduntur cum Epilogo.

Facile intelligi potest, vocabulum rarius ac difficilius expositionis variis etiam tentatum esse lectionibus, quarum quasdam subiiciemus. Graecus et Chaldaeus Ies. 16, 7 לֵאשִׁי aut לֵאנְשִׁי ex Ier. 48, 31 legisse videntur, ille enim transfert τοῖς κατοικοῦσι, *habitantibus*, quem Arabs imitatur vertens על אנש *super incolis*: hic autem אנש *super viro*. Nam nota Iac. et Isaac. Abendanae, qui אנש ab אש dictum esse opinantur, ut ירקק et ארמדם a suis radicibus, grammaticis rationibus plane est contraria. Symmachus, Vulgatus et Hieronymus ibidem למשישי legere potuerunt, vertunt enim τοῖς ἐσθραινομένοις, *his qui laetantur*. Aquila Ies. 16, 7 in exemplari Hebraico reperisse videtur לֵאשִׁי transfert enim τοῖς πολυχρονίοις *longaeuis*. Aquila et Symmachus Hof. 3, 1 eodem modo ישישי legerunt, hic enim conuertit ἀνάπνεε, *steriles*, ille autem παλαιά, *vetera*. Auctore Montefalconio Theodotion Ies. 16, 7 legit לעששי

rabescenibus vertens τοῖς ἀρχαῖοις in *squalore* et *luctu versantibus*, de qua translatione supra egimus. Nouam plane atque inauditam expositionem dedit V. C. Waltherus, *Ies.* 16, 7: "Senzen über die süßen Weintrauben zu Kir "Heres."

Itaque expositis plerisque plerorumque interpretum sententiis literarum Hebraicarum periti iudicent, num Hof. 3, 1 recte conuertamus, *uuarum amant coronas*.

Illa vero nunc addenda sunt, quorum causa hic libellus est conscriptus. Quum enim nuper et ciuitas nostra, et in primis res literaria, magno suo ornamento b. D. IO. SEBAST. ALBRECHTO, dum uiueret, in Ill. Gymnas. Casimir. Acad. Philos. Nat. P. P. O. Ruris Coburgensis Physico atque Academ. Imperial. Nat. Curios. Adiuncto pro Franc. Oriental. esset orbata, auspiciis SERENISSIMI DVCIS ERNESTI FRIDERICI, PATRIS PATRIAE INDVLGENTISSIMI, quem cum DOMO SERENISSIMA Deus diligit ac fortunet, nec non sapientia Perillustrium huius Gymnasii Curatorum, Vir Praenobilissimus, Amplissimus, Doctissimusque HERM. GOTTL. HORNSCHVCHIVS in eius locum est susceptus, quam rem prospere nostro cessuram esse Gymnasio lacti auguramur.

Vir igitur ille Praenobilissimus muneri commemorato in Ill. hac Musarum sede obeundo destinatus a nobis hodie inaugurabitur, atque illud oratione habita publice auspiciabitur, quem morem sollempnem ut sua praesentia

---

DVX SERENISSIMVS ERNESTVS FRI-
DERICVS, ALTOR huius Gymnafii INDVL-
GENTISSIMVS,

DVX HAERES SERENISSIMVS, PRIN-
CEPS IVENTVTIS CLEMENTISSI-
MVS, EIVSQVE

PRINCEPS FRATER INDVLGENTIS-
SIMVS,

reddant augustiorem, reique publicae nostrae Proceres cum
literarum Fautoribus atque Amicis eundem condecorent
omni animi demissione, obseruantia et humanitate roga-
mus. Vos autem, vtriusque coetus Ciues Carissimi, Vestra
Vestro satisfacietis officio frequentia ac modestia, atque
has caerimonias sollempnes bonis faustisque prosequemini
ominibus. P. P. e tab. Casimir. a. d. XXIII. Nouembr.
MDCCLXXV.

Id 6020

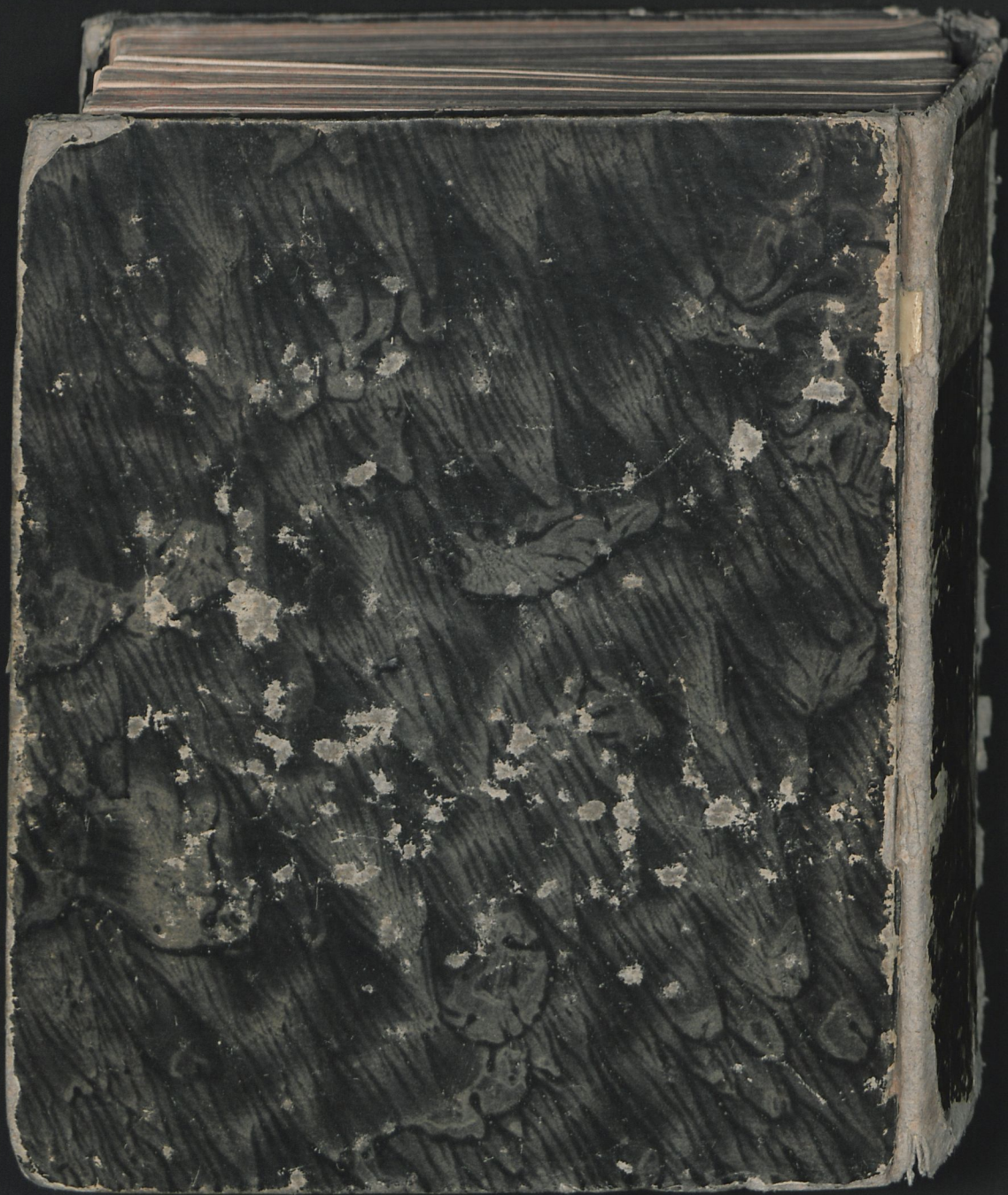
(I)

X 2284726

v. 18

mt.

B.I.G.

Farbkarte #13

Q. B. F. F. F. Q. I. E. D

PRAEMISSA

ALIQVOT HOSEAE PROPHETAE
LOCORVM · EXPOSITIONE

CAERIMONIAS SOLLEMNES

HERMANNI GOTTLIEB
HORNSCHVCHI

IN ILL. GYMNAS. CASIMIR. ACADEM. PHYSIC
ET MEDIC. P. P. O

FORTVNANTE DEO T. O. M

A. D. XXIII. NOVEMBR. MDCCLXXV

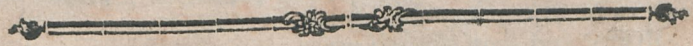
FELICITER INAUGVRANDI

INDICIT

IO. CASIMIRVS HAPPACH

SER. DVC. SAX. COBVRG. ET SAALF. A CONSIL. SANCTIOR
ILL. GYMNAS. CASIMIR. ACAD. DIR. ET THEOL. P. P. O

a.

COBVRGI

EX OFFICINA PRIVILEGIARIA AHLIANA

